

Pas op de plaats

Op 9 januari schreef ik hier over de opstelling van de sociale partners bij de voorbereiding van het SER-advies inzake de tussenbalans. Daarbij hadden de kroonleden van meet af aan het standpunt ingenomen dat partners verder moesten gaan in het terugdringen van het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid dan afgesproken in het najaarsoverleg. Ik betreurde dat werkgevers en werknemers zich hier – blijkens een in de pers uitgelekt concept – tot dusver niet bij aansloten, maar hield geen rekening met de drie dagen produktietijd van dit blad. Toen ESB verscheen waren de partners door de bocht, en kon de SER unaniem uitspreken dat verdergaande maatregelen nodig zijn om ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid terug te dringen.

De legitimatie van die verdergaande maatregelen is een fraai resultaat voor de overlegdemocratie, die best een steuntje in de rug kan gebruiken. Want die zelfde column vroeg aandacht voor een structurele zwakte van ons overlegbestel: sociale partners slagen er als regel minder goed in dan partners in een politieke coalitie om hun achterban te binden in de aanvaarding van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een politieke coalitie koerst op basis van een regeerakkoord, en vernieuwt die binding 'werkende weg'. Daarbij slaagt men er doorgaans in de eigen fracties en achterbannen te laten slikken wat er geslikt moet worden om zo'n akkoord uit te voeren. Alleen bij grote operaties, zoals een tussenbalans, komt ook de politiek in legitimatieproblemen. De centrales van werkgevers en werknemers hebben hun leden en bonden altijd al minder in de hand; zij komen meestal niet verder dan het aangaan van inspanningsverplichtingen.

Op zichzelf is dat verschil in zelfbinding en legitimerend vermogen verklaarbaar uit de moeizame structuur van de politieke orde die een vorige generatie na de tweede wereldoorlog heeft bedacht. Uit naam van de sociale pacificatie is de partners toen een verwarrende dubbelrol toegedeeld: die van belangenbehartiger (op eigen houtje en in de Stichting van de Arbeid) en die van regeringsadviseur (in de SER). Het verzoenen van die twee rollen is moeilijk, en vertraagt de besluitvorming. Het moeilijke is dat je je als belangenbehartiger zo min mogelijk wilt binden, en het regeringsbeleid ook niet zonder meer wilt legitimeren. Dat nemen je leden niet, en voor hen zit je daar, per slot. Dat je met die andere ziel in je borst, die van adviseur, óók veel voor die leden kunt bereiken onttrekt zich wat aan hun waarneming, die meer gericht is op de korte termijn en het onmiddellijke resultaat.

Dit spanningsveld stelt de overlegdemocratie aan voortdurende kritiek bloot, maar die overtuigt mij niet, zolang partijen zich houden aan de regels van het spel, die vereisen dat de dubbelrol van belangenbehartiger en adviseur goed gespeeld wordt. Soms gaat dat mis, zoals in het midden van de jaren zeventig, toen de FNV het overleg opschortte, of vorige maand, toen de werkgevers een 'pas op de plaats' aankondigden uit wrevel over de gang van

zaken bij de tussenbalans. Zoiets zet de overlegdemocratie onder druk, want daarin dient het overleg representatief te zijn. Wie geconsulteerd wil worden moet ook thuis geven, om zijn dubbelrol van adviseur en belangenbehartiger te kunnen verzoenen. Wie overleg alleen maar kan zien in relatie tot onderhandeling, en het overleg verlaat als hij zijn zin niet krijgt, trekt zich terug op zijn rol van belangenbehartiger en stelt zijn invloed als adviseur in de waagschaal. Dat is jammer, niet zozeer voor de democratie als zodanig (want daar zijn ook invullingen aan te geven waarin de sociale partners niet in geïnstitutionaliseerd overleg zijn betrokken), maar voor de typisch Nederlandse variant van de overlegdemocratie, waarin nu juist plaats is ingeruimd voor een wezenlijke inbreng van sociale partners in de beleidsvoering. Bij voorbeeld bij het terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid, als gezamenlijke opdracht van overheid en bedrijfsleven. Juist nu de SER inhoud geeft aan een nadere advisering over dit onderwerp, waarbij ook de wettelijke maatregelen aan de orde zijn die nodig zijn om de vluchtroute naar de WAO af te sluiten, komt een opschorting van het parallelle overleg tussen werkgevers en kabinet hoogst ongelegen, voor wie hecht aan een gemengde legitimatie als democratische grondslag voor een gemengde economie.

D.J. Wolfson

D. Wolfson